

CONSIMȚĂMÂNTUL VICTIMEI ÎN CADRUL INFRAȚIUNILOR PRIVIND VIAȚA SEXUALĂ

Anatolie COLȚENIUC

CZU: 343.541:342.721

The right to liberty is one of the most fundamental human rights. Sexual autonomy, that means someone's prerogative to determine when, with whom, and under what circumstances they engage in sexual activity, is one of the basic components of the general right to liberty. The problem of the victim's consent in sexual offenses is extremely actual. The novelty of the investigated topic and the obtained results lies in the innovative character of the approach of the victim's consent within the crimes against the sexual inviolability and sexual freedom of the person. By explaining and interpreting the notions of criminal law, the study has the aim to try to contribute to the standardization of judicial practice and to be a useful working tool for practitioners, and the conclusions and proposals can be taken into account to improve judicial practice in this field.

Ab initio, este de menționat că unul dintre drepturile fundamentale ale persoanei îl constituie dreptul la libertate. Libertatea sexuală constituie una dintre componentele de bază ale dreptului general la libertate al individului, având calitate de valoare socială fundamentală și beneficiind de protecție juridico-penală.

Evidențiem două aspecte specifice în ceea ce privește ocrotirea acestei valori de către normele dreptului penal, și anume: *dreptul la libertatea sexuală a persoanei și dreptul la inviolabilitatea sexuală a persoanei*. Libertatea sexuală presupune posibilitatea individului de a dispune în mod liber de corpul său în cadrul raporturilor sexuale, împotriva agresiunilor și abuzurilor sexuale de natură infracțională. Inviolabilitatea sexuală reprezintă intangibilitatea corpului persoanei, adică de a-l proteja de orice acțiuni realizate cu violență sau profitând de imposibilitatea victimei de a se apăra sau de a-și exprima voința.

Astfel, derivând de la faptul că „libertatea persoanei constituie vocația persoanei de a adopta o anumită conduită în corespundere cu propriile dorințe, necesități și interese, conduită pe care o realizează în limitele legii și în temeiul posibilităților și condițiilor pe care i le oferă societatea” [1, p.46], rezultă că consimțământul persoanei la un raport sexual reprezintă un element-cheie în cadrul infracțiunilor privind viața sexuală, deoarece de exprimarea valabilă a acestuia depinde existența uneia dintre infracțiunile prevăzute la art.171 și art.172 CP RM și eventual calificarea juridică a faptei. Analiza legislației materiale ce reglementează categoria infracțiunilor privind viața sexuală, demonstrează că linia de demarcație dintre libertatea sexuală și infracțiunile ce atentează la viața sexuală este consimțământul persoanei.

În ipoteza în care, în norma de incriminare a unei fapte, **absența consimțământului** are semnificația de element constitutiv al infracțiunii, existența acestuia determină ca fapta să fie apreciată ca nefiind prevăzută de legea penală. Pe de altă parte, în cazul infracțiunilor pentru care legea prevede ca factor constitutiv al normei de incriminare **prezența consimțământului**, absența acestuia determină inexistența acelei infracțiuni. În acest sens, consimțământul victimei, ca element al incriminării, poate avea o dublă poziție: fie poziția de condiție negativă (când legea pretinde inexistența sa), fie rolul de condiție pozitivă (când legea prevede existența sa) [2, p.15].

Existența consimțământului victimei cu privire la valoarea socială lezată poate avea și natura juridică de **cauză de atenuare a răspunderii penale**. În ceea ce privește **modalitățile de exprimare a consimțământului**, ne referim la acea cerință care constă în formele de *exteriorizare* a voinței, făcută cu intenția de a produce anumite efecte juridice. Precizăm că acordul unei persoane poate fi exprimat în formă *verbală*, *scrisă* sau *tacit*. De cele mai dese ori, consimțământul victimei de a întreține un raport sau act sexual are loc anume în *formă verbală*.

Ca să putem vorbi cert despre inexistența consimțământului la întreținerea unui raport sexual sau act sexual, trebuie să fie exprimat refuzul de către presupusa victimă. Conform legislației penale a Republicii Moldova, refuzul victimei la raport sexual cu făptuitorul trebuie să fie unul categoric. Dacă rezistența victimei a fost de formă și nu categorică, adică, putea fi interpretată și în sens de acceptare a raportului sexual, cele comise nu pot fi calificate ca infracțiune. În acest sens, dacă făptuitorul cu bunăcredință a considerat, la momentul săvârșirii faptei, că există consimțământ din partea victimei asupra întreținerii raportului sexual, fapta acestuia nu va constitui infracțiune.

Un alt aspect problematic este legat de vârsta de la care se consideră valabil consimțământul exprimat de către presupusa victimă. Conform opiniilor unor teoreticieni [3, p.55], se va realiza componenta infracțiunii prevăzute la art.174 CP RM, numai dacă victima a perceput adecvat raportul sau actul sexual corespunzător. Considerând din faptul că o vârstă exactă nu poate fi stabilită în acest sens, urmează să se stabilească în fiecare caz concret dacă victima dispune de discernământ, ceea ce îi permite să perceapă semnificația raportului sau actului sexual. Așadar, raportul sexual sau oricare alt act de penetrare vaginală, anală, bucală sau de alt gen, săvârșit cu o persoană de vârstă fragedă, care nu dispune de discernământ, trebuie calificat potrivit art.171 alin. (3), lit.b) sau art.172 alin.(3) lit.a) CP RM.

Dacă vorbim despre aflarea victimei în stare de ebrietate sau sub influența drogurilor, susținem că o astfel de stare poate fi considerată drept imposibilitatea victimei de a se apăra sau de a-și exprima voința, dacă gradul de ebrietate sau de intoxicare era de o asemenea gravitate încât lipsea victima de posibilitatea de a conștientiza cele săvârșite și de a opune rezistență făptuitorului.

Încă un aspect, care pune la îndoială valabilitatea consimțământului exprimat, este legat de violența exercitată asupra victimei, fie ea fizică sau psihică. Constrângerea fizică sau psihică este prezentă în calitate de modalitate faptică a acțiunii adiacente, atât în cadrul normei de incriminare a faptei de viol (art.171 CP RM), cât și în

cadrul acțiunilor violente cu caracter sexual (art.172 CP RM). De asemenea, constrângerea este prevăzută ca acțiune adiacentă, în cadrul normei de la art.173 CP RM, dar are un conținut diferit față de articolele precedente.

Totodată, în ceea ce privește infracțiunile privind viața sexuală, menționăm necesitatea abordării problemei privind profitarea de imposibilitatea victimei de a se apăra sau de a-și exprima voința. Acest fapt, în mod implicit, exclude posibilitatea victimei de a consimți faptele comise în privința acesteia, fiindcă acestea implică un caracter violent al unor astfel de fapte.

Practica judiciară oferă diverse situații care permit analiza modului de înfrângere a voinței victimei și ignorării obținerii consimțământului acesteia la un raport sexual, aceasta fiind și obiect de examinare în cadrul unor hotărâri recente a CtEDO [4], în care Înalta Curte a accentuat importanța asigurării accesibilității și previzibilității legii, care se referă la infracțiunile privind viața sexuală, instituind și o serie de repere pe care legiuitorul trebuie să le aibă în vedere pentru asigurarea acestor exigențe.

În scopul valorificării rezultatelor cercetării, considerăm necesară completarea dispoziției normei de la art.171 și art.172 CP RM, prin adăugarea expresiei „sau prin alte modalități similare, dacă se atestă lipsa consimțământului valabil al victimei”. Astfel, legislația penală a Republicii Moldova va fi ajustată normelor internaționale în materie, în special prevederilor Convenției de la Istanbul [5].

Totodată, având în vedere că lipsa noțiunii de **consimțământ**, în sensul juridico-penal, în legislația moldavă provoacă dificultăți în practica de aplicare a legii penale, venim cu recomandarea *de lege ferenda* de a completa Cap. XIII „Înțelesul unor termeni sau expresii” din Partea generală a Codului penal al Republicii Moldova cu un nou articol care va defini noțiunea de *consimțământ* în redacția formulată mai sus.

La fel, considerăm oportună introducerea în conținutul art.35 CP RM, unei noi litere g), care să prevadă în calitate de cauză care înlătură caracterul penal al faptei – „*consimțământul victimei*” și completarea Cap. III „Cauzele care înlătură caracterul penal al faptei” din Partea generală a Codului penal al Republicii Moldova cu articolul 40² intitulat „Consimțământul victimei” care să cuprindă următoarele: (1) *Nu constituie infracțiune fapta, prevăzută de legea penală, săvârșită cu consimțământul victimei, dacă aceasta putea să dispună în mod legal de valoarea socială lezată sau pusă în pericol*; (2) *Consimțământul victimei nu produce efecte în cazul infracțiunilor contra vieții, precum și atunci când legea exclude înlăturarea caracterului penal al faptei*”.

Considerăm că realizarea în practică a acestor propuneri *de lege ferenda* va avea un șir de avantaje, sub aspect legislativ, dar și asupra practicii organelor de ocrotire a normelor de drept.

Referințe:

1. TĂNASE, AI. Infracțiunea de trafic de ființe umane (art.165 C.pen. RM): obiectul juridic, obiectul material, victima. În: *Revista Națională de Drept*, 2010, nr.9-10, p.46.
2. ANTONIU, G. Consimțământul victimei. În: *Revista de Drept Penal*, 2003, nr.4, p.15.

3. BOTNARU, S. Minorul și legea penală. În: *Conferința corpului didactico-științific „Bilanțul activității științifice a USM pe anii 1998-1999”*. Rezumatele comunicărilor. *Științe socioumanistice*, Chișinău, 2000, pp.33-37; BOTNARU, S., MIHALAȘ, I. Vârsta – condiție a răspunderii penale. Aspecte comparative cu legislația altor state. În: *Studia Universitatis Moldaviae*, 2018, nr. 3(113), pp.31-34; ИГНАТОВ, А.И. *Квалификация половых преступлений*. Москва, 1974, с.55.
4. Case of M.G.C vs România. Cererea nr. 61495/11 <https://hudoc.echr.coe.int> (vizitat 18.04.2020); Case of M.C. vs Bulgaria. Cererea nr. 39272/98 <https://www.coe.int> (vizitat 21.04.2020); Case of I.P. vs Republic of Moldova. Cererea nr. 33708/12 <https://hudoc.echr.coe.int> (vizitat 21.04.2020).
5. Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, încheiată la Istanbul la data de 11.05.2011. <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168046253e> (vizitat 25.03.2020).

Recomandat
Serghei BRÎNZA, dr. hab., prof. univ.